

НИКО НЕ СМЕ ДА ТЕ ПОВРЕДИ

Књига за децу и младе
да им помогне да разумеју
шта су злостављање
и занемаривање

Пројекат финансира
Европска унија

LUMOS

Protecting Children. Providing Solutions.

Центар за права детета

НИКО НЕ СМЕ ДА ТЕ ПОВРЕДИ

**Књига за децу и младе да им помогне
да разумеју шта су злостављање
и занемаривање**

НИКО НЕ СМЕ ДА ТЕ ПОВРЕДИ

Издавач

Центар за права детета
Скендер-бегова 20/12
11000 Београд
тел. + 381 11 33 44 170
e-mail: office@cpd.org.rs
web site: www.cpd.org.rs

За издавача

Милена Голић Ружић

Уредник свих издања

Милена Голић Ружић

Ову књигу припремили су чланови и чланице
Клуба за здраве промене уз подршку Центра
за права детета, међународне добротворне
организације Лумос и Центра за социјално
превентивне активности ГРИГ.

Илустрације

Марија Шолн
Стеван Шолн

Лектура

Тања Богићевић

Дизајн

Растко Тохолъ

Штампа

Игам, Београд

Тираж 300

ISBN 978-86-83109-61-6

Штампано 2015. године

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

364.65-053.2(035) 316.62:179.2(035) / Нико не сме да те повреди : књига за децу и младе да им помогне да разумеју шта су злостављање и занемаривање / [илустрације Марија Шолн, Стеван Шолн / Београд : Центар за права детета, 2015 / Београд : Игам / 31 стр. : илустр. ; 20 cm / „Ову књигу припремили су чланови и чланице Клуба за здраве промене уз подршку Центра за права детета, међународне добротворне организације Лумос и Центра за социјално превентивне активности ГРИГ / колофон / Тираж 300 / ISBN 978-86-83109-61-6 / а) Деца – Насиље – Спречавање – Приручници б) Деца – Заштита – Приручници / COBISS.SR-ID 215501324

О ЧЕМУ ЈЕ ОВА КЊИГА

Ова књига ће ти помоћи да разумеш шта је злостављање и занемаривање и од кога да тражиш помоћ ако се деси теби или некоме кога познајеш.

- 5 Шта значи злостављање и занемаривање?
 - 6 Ко су људи који то раде?
 - 7 Где то може да се деси?
 - 8 Које то може да се деси?
- 9 Физичко насиље
 - 10 Телесно кажњавање
 - 11 Емоционално насиље
 - 12 Вербално насиље
 - 13 Понижавање
 - 14 Вршњачка изолација
 - 15 Електронско насиље
 - 16 Сексуално насиље и сексуално злостављање
 - 17 Вербално сексуално насиље
 - 18 Гледање тела без одеће
 - 19 Приступ психоактивним супстанцама
 - 20 Физичко занемаривање

21 Емоционално занемаривање

22 Та храбра реч **не**

23 Тајне

25 Ко све може да ти помогне?

26 Ко је направио ову књигу?

28 Непознате речи

Постоји много различитих врста злостављања и занемаривања. Ова књига ће ти рећи нешто више о томе шта они значе и дати примере у којим облицима се могу догодити људима.

Примере су дала деца и млади из Клуба за здраве промене у Београду.

ШТА ЗНАЧИ ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНЕМАРИВАЊЕ?

Злостављање је када неко уради или каже нешто некоме што може да га повреди, узнемири или уплаши.

Занемаривање је када одрасла особа која треба да брине о детету то не чини и не води рачуна о томе да дете има све што му треба.

Ако се злостављање деси теби или некоме кога познајеш, важно је да то одмах кажеш некоме коме верујеш. Злостављање и занемаривање су увек лоши.

КО СУ ЉУДИ КОЈИ ТО РАДЕ?

Већина људи не злоставља друге људе, али било ко то може да уради. То може да уради одрасла особа или неко друго дете. То може да буде неко кога дете добро познаје, или чак члан породице, а може да буде и нека потпуно непозната особа.

Занемаривање детета врши одрасла особа која би требало да брине о детету, а то не ради. То може бити родитељ, старатељ, васпитач или учитељ.

ГДЕ ТО МОЖЕ ДА СЕ ДЕСИ?

Злостављање може да се деси на разним местима, на пример у школи, на улици, у кафићу. Може се десити код куће или у институцији у којој дете живи. Неко може да злоставља дете чак и ако га никада не сретне, тако што га узнемирава преко интернета или телефона.

КОМЕ ТО МОЖЕ ДА СЕ ДЕСИ?

Злостављање и занемаривање може да се деси било ком детету. Чак и одрасле особе могу да постану жртве злостављања. Чешће се дешава да су деца са сметњама у развоју злостављана. То се дешава из много разлога. То може бити због тога што они не могу да разумеју шта им се дешава или да говоре о томе. То може бити и због тога што им је потребно више различитих људи да им помажу, или због тога што живе у институцији која је далеко од њихове породице и другова.

ФИЗИЧКО НАСИЉЕ

Шта то значи

То је када те неко удари или ти на други начин нанесе повреде по телу.

То може бити

- ✓ *бијуча, бијелине, чујање за косу или када ти заврну руку на леђа*
- ✓ *када ти узимају ђаре на силу*
- ✓ *насиље у породици, према деци и женама*
- ✓ *насиље према мушкарцима, када рецимо у школи већи дечаци муче неког млађе*

ТЕЛЕСНО КАЖЊАВАЊЕ

Шта то значи

То је када те родитељи, старатељи или наставници када мисле да си урадио нешто лоше, васпитавају тако што те кажњавају ударањем или ти на други начин наносе повреде по телу.

То може бити

- ✓ *када ти луте шамар или узму неку шибу или каиш да те бију зато што си нешто рекао или си разбио нешто, или си добио јединицу у школи*
- ✓ *када нека деца слабије разумеју и памте оно што треба да науче, и онда се њихови родитељи луте па их ударе*

ЕМОЦИОНАЛНО НАСИЉЕ

Шта то значи

То је када те неко не слуша или прича лоше ствари да би те увредио или узнемирио.

То може бити

- ✓ *када те неко прогања и узнемирава*
- ✓ *када те неко плаши и тера да радиш ствари које не желиш*
- ✓ *када неко говори ружне ствари о теби*
- ✓ *када неко пред другима покушава да те учини смешним и понижава те*
- ✓ *када неко неће да се дружи с тобом и наговара друге да те избегавају*
- ✓ *када се неко са другима договара да те повреди и због тога се осећаш лоше*

ВЕРБАЛНО НАСИЉЕ

Шта то значи

То је када те неко повреди или заплаши нечим што каже.

То може бити

- ✓ када ти неко вређа и говори ти њсовке, или када ти њреши
- ✓ када ти неко говори да ништа не вредиш и да си глуп, ња се онда лоше осећаш
- ✓ када ти намерно каже нешто што ти вређа и зна да ће ти расилакати, ња будеш шужан

ПОНИЖАВАЊЕ

Шта то значи

То је кад неко уради нешто да се осећаш и мислиш лоше о себи и натера те да се осећаш као да ниси важан, и повреди твој понос.

То може бити

- ✓ кад ти се неко руѓа и прича о теби лоше ствари пред другима
- ✓ кад те неко тера да радиш нешто где изгледаш смешно, а други то гледају
- ✓ кад ти неко налепи на леђа нешто ружно што не видиш
- ✓ када ти на послу направе неку намешталку, па шефица виче на тебе јер мисли да си ти крив, а сви се смеју
- ✓ особе које имају развојне проблеме некад су мало несрећне, па се њима више руѓају јер су другачији од осталих

ВРШЊАЧКА ИЗОЛАЦИЈА

Шта то значи

То је када те твоје друштво одбаци, неће да се друже с тобом и чине да се осећаш усамљено.

То може бити

- ✓ *када дођеш међу своје другове у школу, а они окрену главу и оду на другу страну*
- ✓ *избегавање, они те избаце из друштва и искулирају*
- ✓ *када иду да се играју, а тебе нико неће да позове*
- ✓ *и на послу, када те колеге оговарају и неће да причају с тобом*

ЕЛЕКТРОНСКО НАСИЉЕ

Шта то значи

То је када те неко узнемирава преко интернета или телефона.

Како то може да изгледа

- ✓ има неких људи који те прогањају преко телефона и не дају ти мира, можда се заљубе у тебе па не знају да се понашају, а можда само хоће да те малтретирају
- ✓ једној девојци су неке њене другарице из школе социјално слале поруке да је она глупа и без везе и да је боље да се убије, па се на крају она стварно убила
- ✓ постоје они сексуални манијаци што се праве фини преко фејса па те позову да се нађеш негде и онда ти раде свашта што ти не желиш
- ✓ неки друг је ушао на мој профил на фејсу и написао мојој сестри ружне речи, па је она мислила да сам ја написао

СЕСУАЛНО НАСИЉЕ И СЕСУАЛНО ЗЛОСТАВЉАЊЕ

Шта то значи

То је када неко дира твоје тело или интимне делове и ради ствари које ти се не свиђају или их не желиш. То је и када те терају да имате секс.

То може бити

- ✓ у аутобусу или у лифту кад те неко дира по местима која су интимна, или се штрља уз тебе

- ✓ када ти наставник каже да ће ти даћи јединицу ако нећеш с њим или с њом да останеш насаме после школе, и онда те дирају или љубе или чине да ти није пријатно
- ✓ у мојој школи је један гечак терао девојчице да му стављају главу међу ноге и да му дирају интимне делове тела
- ✓ када деца са развојним проблемима не разумеју баш добро шта им неко ради, па онда лоши људи то могу да искористе да их натерају на секс

ВЕРБАЛНО СЕКСУАЛНО НАСИЉЕ

Шта то значи

То је када неко започне са тобом неки разговор у вези са сексом или говори о твојим интимним деловима тела тако да ти буде непријатно.

То може бити

- ✓ *када рецимо иде девојка поред градилишта, ња радници добацују за њом нешто о њеном телу*
- ✓ *нико нема право да вређа девојку и зове је погрдно за нешто у вези са сексом, чак ни кад прође кроз град у минићу*
- ✓ *једној девојци су дечаки свашта писали на кљуци зашто што се брзо развила ња су јој првој порасле груди*
- ✓ *није лоше даћи комплимент када неко лепо изгледа, али треба да бираш речи, не смеш да будеш безобразан и нејирисан*

ГЛЕДАЊЕ ТЕЛА БЕЗ ОДЕЋЕ

Шта то значи

То је када неко гледа или снима твоје тело без твоје дозволе, или када тера тебе да гледаш некога без одеће. То може да буде уживо или на сликама, или на видео снимку.

То може бити

- ✓ *кад те неко искористи да те слика, па онда стави слике на интернету или телефон или прода другим људима*
- ✓ *ја не волим кад ме неко гледа док се пресвлачим, није ми пријатно*
- ✓ *иако је један деда доводио децу у кућу и давао им чоколадице и свашта, па би им пуштао филмове о сексу*

ПРИСТУП ПСИХОАКТИВНИМ СУПСТАНЦАМА

Шта то значи

То је када ти неко омогући или помогне да дођеш до неке дроге, алкохола или лекова који лоше утичу на твоје понашање и од којих се лоше осећаш.

То може бити

- ✓ *када ти родишелељ нуди да пијеш алкохол*
- ✓ *када испред школе буду они дилери па продају дрогу деци још у основној школи, прво ти дају мало џабе да се навучеш, па ти онда продају*
- ✓ *неки кажу „ево набавио сам неку марихуану, ајде пробај, ниси друг ако не пробаш“*

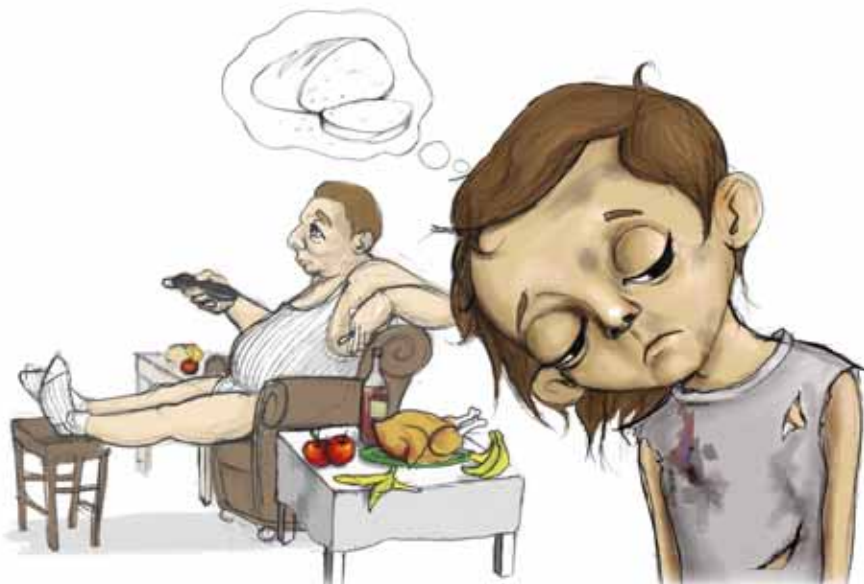
ФИЗИЧКО ЗАНеМАРИВАЊЕ

Шта то значи

То је када особа која треба да брине о детету (родитељ, старатељ, васпитач) не води рачуна о најважнијим физичким потребама детета: када му не даје довољно хране или одговарајућу одећу и када не пази да је дете здраво и чисто.

То може бити

- ✓ *када неко пошроши све њаре у кафани или кући себи неку шехнику, или оде ња њрокоцка целу њлашју ња нема нишџа за децу*
- ✓ *када не водиш рачуна да ли ће се деџе ѡрехладити и кад ѓа не водиш код лекара кад му шџреба*
- ✓ *кад џе неко закључава у кућу, а ѡшџребна џи је шеџња*

ЕМОЦИОНАЛНО ЗАНЕМАРИВАЊЕ

Шта то значи

То је када особа која треба да брине о детету (родитељ, старатељ, васпитач) не води рачуна о психичким и емоционалним потребама детета: да осети љубав и пажњу, да се игра и забавља, да се осећа безбедно и да не осећа страх.

Како то може да изгледа

- ✓ *да га васпитаваш и помоћеш му да разуме правила, а не да зауставиш дете и уставиш га да ради шта хоће*
- ✓ *да причаш с њим кад дођеш с посла, да му посветиш пажњу, да се играш с њим, а не само да гледаш телевизију и спаваш*
- ✓ *потреба да га подржаваш у ономе што жели, да га похвалиш и усмераваш на прави пут*
- ✓ *детењу треба нежности, да га волиш и да га загрлиш, као и играчке, да се забави*
- ✓ *када родитељ показује више љубави и пажње само према једном детењу*

ЗЛОСТАВЉАЊЕ И ЗАНеМАРИВАЊЕ
СУ УВЕК ЛОШИ. НИКОМЕ НИЈЕ
ДОЗВОЉЕНО ДА ТЕ ПОВРЕДИ.

ТА ХРАБРА РЕЧ **НЕ**

Шта то значи

Када неко тражи да урадиш нешто што те плаши и повређује, ти имаш право да кажеш **не**, и не треба да се осећаш лоше што то кажеш.

Како то може да изгледа

- ✓ један отац је трагао синове да краду, а они му нису говорили **не** јер је био старији и мислили су да то не смеју да кажу
- ✓ мени је дечко тражио да радимо у сексу неке ствари што ми се нису свиђале и ја сам му рекла да **не** желим да будем с њим више

ТАЈНЕ

Шта то значи

Тајна је нешто што не желиш да други људи сазнају. То је нешто што желиш да сазнају само људи којима верујеш.

Тајне могу бити лепе, на пример кад желиш да купиш поклон своме другу или другарици а не желиш то да им кажеш како би се пријатно изненадили.

Понекада тајне могу да буду неке лоше ствари које се дешавају теби или неком кога познајеш. Ако се то деси, онда то не сме више да буде само твоја тајна и треба то да кажеш некоме коме верујеш, како би те лоше ствари престале да се дешавају.

То може бити

- ✓ ако ти неко уради нешто ружно или неко кривично дело, он нема право да шражи од тебе да то никоме не кажеш
- ✓ није у реду кад нека старија особа одведе неко дете да се скине ња да га слика, ња му каже да то буде нека тајна коју неће рећи никоме, такве тајне не треба да постоје
- ✓ кад си мали, онда би хтео да прећутиш кад ти неко ради нешто ружно јер мислиш да си ти крив за то
- ✓ имаш право да кажеш тајну особи у коју имаш поверења

АКО СЕ ЗЛОСТАВЉАЊЕ ДЕСИ ТЕБИ ИЛИ
ТВОЈИМ ДРУГОВИМА, ВАЖНО ЈЕ ДА ТО
ОДМАХ КАЖЕШ НЕКОМЕ КОМЕ ВЕРУЈЕШ.
ОСОБА КОЈА ТЕ ЗЛОСТАВЉА ЋЕ ТИ
МОЖДА РЕЋИ ДА ТО ЧУВАШ КАО ТАЈНУ,
АЛИ НИЈЕ У ПРАВУ КАДА ТО КАЖЕ.

КО СВЕ МОЖЕ ДА ТИ ПОМОГНЕ?

Ако ти се деси нека од лоших ствари о којима смо говорили у овој књизи, постоје људи који могу да ти помогну. Многе од тих ствари могу престати ако на време разговараш с тим људима.

Ово су људи који могу да ти помогну

- ✓ у породици – родитељи/хранитељи, старији брат или сестра, баба, деда, неки рођак или нека друга особа у коју имаш поверења,
- ✓ у институцији/дому – саветник, твој васпитач или неки други васпитач у кога имаш највише поверења,
- ✓ у школи – било који наставник у кога имаш највише поверења, психолог или педагог,
- ✓ шеф, уколико те неко узнемирава на послу,
 - ✓ сваки полицајац, а можеш да позовеш и полицију на број телефона 192,
 - ✓ твој лекар, твој старатељ, друг или другарица.

ТРЕБА УВЕК ДА СЕ ОСЕЋАШ БЕЗБЕДНО И НИКОМЕ НИЈЕ ДОЗВОЉЕНО ДА ТЕ ПОВРЕДИ. ЗЛОСТАВЉАЊЕ ДЕТЕТА ЈЕ УВЕК ЛОШЕ И АКО СЕ ДЕСИ ТЕБИ ИЛИ НЕКОМЕ КОГА ПОЗНАЈЕШ МОРАШ О ТОМЕ ДА РАЗГОВАРАШ СА ОДРАСЛОМ ОСОБОМ У КОЈУ ИМАШ ПОВЕРЕЊА.

КО ЈЕ НАПРАВИО ОВУ КЊИГУ?

Ову књигу припремили су чланови и чланице Клуба за здраве промене уз подршку Центра за права детета, међународне добротворне организације Лумос и Центра за социјално превентивне активности ГРиГ.

Клуб за здраве промене је намењен деци и младима који имају сметње у развоју и треба им додатна подршка и помоћ у учењу и свакодневном животу. На састанцима чланови Клуба причају о различитим темама које их занимају, слушају и помажу једни другима и организују разне корисне акције. Чланови Клуба посебно желе да помогну деци и младима са сметњама у развоју да разумеју шта је злостављање и занемаривање деце, да их охрабре да у оваквим ситуацијама реагују и науче их како да се заштите.

Шта за децу и младе значи Клуб:

- *Мени Клуб много значи јер нам помаже да учимо неке ствари које ће нам требати сувише у животу: како да се понашамо пристојно, како да кажемо нешто што нам је важно на пристојан начин.*
- *У Клубу сам научила где могу да потражим помоћ и коме могу да се обратим у тешким ситуацијама.*
- *Волим да чујем савете од водитеља Клуба и од мојих другара, а и да ја посаветујем друге.*
- *Можемо да причамо о било чему, а када нам се не прича, нико нас не шера на то. Овде се осећам добро, овде се чувају моје тајне.*

Центар за права детета (www.cpd.org.rs) је организација која ради на томе да сва деца у Републици Србији остварују своја права. То постиже кроз: обуке професионалаца, организовање стручних скупова и конференција, спровођење истраживања, праћење и извештавање о правима детета, непосредан рад са децом и младима ради њиховог оснаживања да се укључе у живот заједнице. Како би остварио своје циљеве Центар сарађује са бројним међународним и националним организацијама, државним службама, институцијама, установама, као и децом и младима.

Међународна добротворна организација Лумос (www.wearelumos.org) ради на томе да пружи помоћ за осам милиона деце широм света која су одвојена од својих родитеља и живе у институцијама. Лумос сарађује са Уједињеним нацијама, Европском унијом, владама држава, установама, особљем, децом и породицама. Лумос покушава да обезбеди да свој деци буде омогућено да одрастају у својим породицама и да се укључе у живот заједнице.

Центар за социјално превентивне активности (ГРИГ) је удружење професионалаца који се посебно брину о деци и младима који живе у домовима за децу без родитељског старања и у хранитељским породицама. За њих ГРИГ организује и води неколико клубова, а један од њих је и Клуб за здраве промене, који заједно води са Центром за права детета.

НЕПОЗНАТЕ РЕЧИ

Насиље је кад неко примени силу да би те повредио или учинио да се осећаш лоше.

Претње су ружне и непријатне ствари које неко каже да ће ти урадити.

Увреде су ружне речи и погрдни изрази које неко каже за тебе или за чланове твоје породице.

Понижавање је кад ти неко чини или говори ствари које повређују твој понос и због којих се осећаш мање вредно.

Избегавање је кад неко не жели да буде у твојој близини.

Узнемиравање је кад ти неко говори или чини ствари због којих ти није пријатно и не осећаш се безбедно.

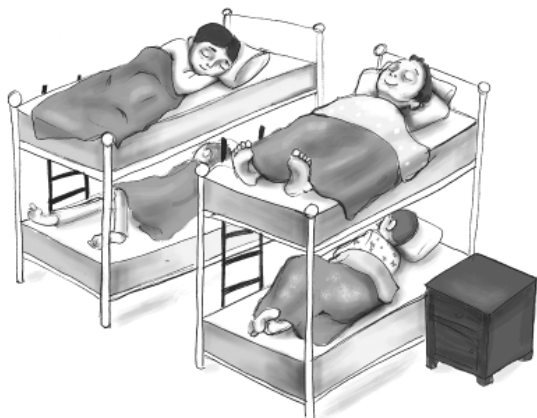

Прогањање је кад неко против твоје воље прати где се крећеш и шта радиш, у стварном животу или на интернету, па теби због тога није пријатно и не осећаш се безбедно.

Присилно значи нешто што је урађено на силу и против твоје воље.

Институција је веома велики дом. Може бити за децу или за одрасле. Особе у институцијама су одвојене од својих породица, пријатеља и заједнице.

Сметње у развоју су тешкоће које имају неки људи због којих теже могу да ураде, науче, кажу или разумеју ствари.

Психоактивне супстанце су неке материје и хемикалије које мењају наше понашање и свест кад их унесемо у тело, као што су разне дроге и алкохол.

Маришуана је биљка чије осушене цветове и листове неки људи пуше како би се дрогирани. Други називи за маришуану су трава, бутра, ганџа, џиџа.

Ова публикација је направљена у оквиру пројекта „Оснаживање деце и младих са сметњама у развоју да реагују на злостављање и занемаривање деце“.

Овај пројекат финансира Делегација Европске уније у Републици Србији, у оквиру Програма Европски инструмент за демократију и људска права (ЕИДХР), а реализује га међународна добротворна организација Лумос у партнерству са Центром за права детета.

Садржај ове публикације је искључиво одговорност међународне добротворне организације Лумос и Центра за права детета и не представља нужно ставове Европске уније.

Сви појмови који су у тексту употребљени у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.